

Ondeugdelijk tentamen ongeldig verklaard

De Avans Hogeschool (Breda, Den Bosch, Tilburg) heeft een online nieuwsmagazine met een onafhankelijke redactie. Zij heeft de prijzenswaardige gewoonte om regelmatig verslag te doen van uitspraken van het hogeschoolbrede Beroepscollege voor de Examens. Vorige week ging het over laatstejaarsstudenten van de Engelstalige ASIS (Avans School of International Studies) in Breda, die in beroep waren gegaan tegen het feit dat de examencommissie een door hen afgelegd tentamen ongeldig had verklaard (Punt-Avans 10/1/2019).^{1,2} Helaas komt dergelijk onheil vaker voor: dat je het tentamen te goeder trouw hebt afgelegd en voldoende hebt gemaakt, maar dat je het toch moet overdoen omdat een onbekend aantal tentamendeelnemers voorkennis heeft gehad van de tentamenvragen.³ Maar deze keer lag het anders.

Een student had bij de examencommissie geklaagd dat het afgelegde tentamen niet representatief was voor de onderwezen stof. De commissie onderzocht de kwestie en kwam inderdaad tot de conclusie dat het afgenomen tentamen slechts twee van de tien vastgestelde leerdoelen dekte. Daarom besloot zij het tentamen ongeldig te verklaren. En dat besluit is onlangs bevestigd door het Beroepscollege van de hogeschool: alle tentamendeelnemers moeten zich dus alsnog aan een verbeterde versie van het tentamen onderwerpen.

Als ik het goed begrijp, wordt de kwaliteit van de cursus niet in twijfel getrokken. De docent heeft z'n best gedaan de tien voorgeschreven leerdoelen te bereiken en de opgedragen studietaken waren daarop afgestemd. Wie goed zijn best deed, kon alle tien de leerdoelen realiseren. Door de examencommissie wordt evenmin gesuggereerd dat de docent gesjoemeld heeft met de voorlichting over de tentameneisen: dat hij hun geadviseerd zou hebben zich bij de tentamenvoorbereiding te concentreren op de twee gewraakte leerdoelen en de overige acht leerdoelen links te laten liggen. Het enige kritiekpunt van de commissie is dat de toetstaken van het tentamen niet representatief zijn voor de gehele verzameling van doeltaken die de cursusdeelnemers onder de knie moesten krijgen. Kennelijk hanteert de examencommissie als uitgangspunt dat de studieleiding op basis van de uitkomsten van de summatieve eindtoets behoort te kunnen garanderen dat alle tien de leerdoelen in voldoende mate bereikt zijn. Op dat uitgangspunt valt heel wat af te dingen (tabel A).

Een tentamen is ondeugdelijk als deelnemers zakken terwijl ze de stof voldoende beheersen of als ze slagen terwijl ze de stof niet voldoende beheersen. Wanneer deelnemers voorkennis hebben van de toetstaken (de steekproef uit de verzameling van doeltaken die in de leerdoelen besloten liggen), dan is het verdedigbaar het tentamen wegens ondeugdelijkheid ongeldig te verklaren. Dat is eveneens het geval als de slaagkans kunstmatig door de docent is opgekrikt door vooraf hints te geven over de deelverzamelingen van doeltaken die binnen resp. buiten de steekproef zullen vallen. Ook is het verdedigbaar dat een tentamen ongeldig wordt verklaard als het slaagpercentage kunstmatig door de docent is opgevijseld door alleen gemakkelijke toetsitems in de steekproef op te nemen en de diepere beheersing ongetoetst te laten. Maar, naar mij dunkt, gaat de examencommissie van ASIS te kort door de bocht als zij een door de docent afgenomen summatieve eindtoets ondeugdelijk acht en ongeldig verklaart, enkel en alleen op grond van het feit dat deze eindtoets geen getrouwe afspiegeling is geweest van de leerdoelen van de cursus.

Tabel A: Waarom kan men niet zonder meer stellen dat een summatieve eindtoets representatief behoort te zijn voor alle leerdoelen van de cursus?

A.1 In vele cursussen worden studenten verplicht om reeds tijdens de cursus (bijvoorbeeld in werkcolleges, werkgroepen, paperopdrachten of practica) allerlei studietaken en tussentijdse toetstaken uit te voeren, op basis waarvan men mag aannemen dat bepaalde leerdoelen in voldoende mate bereikt zijn.   A.2 Sommige leerdoelen kunnen niet worden afgetoetst met een summatieve paper-and-pencil test. Er moeten andere instrumenten worden ingezet om te toetsen of ze bereikt zijn, of ze kunnen slechts gebruikt worden als streefdoelen die de docent bij het ontwerpen van studietaken en de student bij de uitvoering ervan voor ogen moet nemen.   A.3 Vaak is het om tijdsredenen onmogelijk in een summatieve paper-and-pencil test de hele set van leerdoelen zowel qua breedte van de tentamenstof als qua moeilijkheidsgraad te dekken: men zal genoeg moeten nemen met een steekproef om binnen de toegestane duur van de tentamensessie te blijven.

Wes Holleman

weblog onderwijs 15-1-2019

<http://www.onderwijsethiek.nl>

>>> Naschrift en eindnoten >>>

Naschrift: wanneer is het verdedigbaar om een tentamen ongeldig te verklaren?

Een tentamen is ondeugdelijk als deelnemers zakken terwijl ze de stof voldoende beheersen of als ze slagen terwijl ze de stof niet voldoende beheersen. Hierboven zijn twee criteria geïntroduceerd om te bepalen of een afgenomen tentamen zó ondeugdelijk is geweest dat het ongeldig moet worden verklaard: deelnemers hadden voorkennis van de tentamenopgaven en/of de docent heeft het slaagpercentage gemanipuleerd door het tentamen gemakkelijker te maken dan in het licht van de gestelde leerdoelen verantwoord kan worden. Een eventuele neiging om een tentamen ook om andere redenen ongeldig te verklaren, moet worden afgewogen tegen twee belangrijke uitgangspunten:

a) Docenten zijn professionals die in principe aanspraak mogen maken op voldoende professionele ruimte om hun taken te vervullen en op vertrouwen dat ze die taken deskundig, zorgvuldig en integer zullen vervullen. Van hen mag worden gevraagd dat ze zich achteraf verantwoorden over de kwaliteit van hun werk, maar ze kunnen hun werk niet doen als ze voortdurend op de vingers gekeken en gecorrigeerd worden.

b) Voor studenten is het onverteerbaar dat een voldoende cijfer, toegekend voor een te goeder trouw afgelegd tentamen, ongedaan wordt gemaakt, dat de daarmee verbonden studiepunten vernietigd worden, dat extra tijd moet worden vrijgemaakt om een herkansing voor te bereiden en af te leggen, en dat hun studievoortgang (en de studeerbaarheid van het curriculum) daardoor wordt aangetast. De studieleiding moet de contractueel gewekte verwachtingen nakomen. Als zij een afgenomen tentamen ongeldig verklaart, maakt zij zich aan wanprestatie schuldig, en misschien kunnen gedupeerde studenten met succes een schadeclaim indienen.⁴

Eindnoten:

- ¹ <https://punt.avans.nl/2019/01/asis-tentamen-ongeldig-verklaard-meer-tentamens-onderzocht/> (10/1/2019). In deze casusbeschrijving is niet vermeld of de Quality Control Officer (zie noot 2) een rol heeft gespeeld in de besluitvorming van de examencommissie.
- ² ASIS omvat twee bacheloropleidingen. De opleiding die de meeste studenten trekt is *International Business & Management* en de andere (kleinere) opleiding is *Finance and Control (international)*. Deze opleidingen hebben een gezamenlijke examencommissie, die ondersteund wordt door een Quality Control Officer. Bron:
<http://studiegids.avans.nl/asisibms/gids/133/22/organisational-bodies-and-coordinators>
- ³ <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/moeten-de-goeden-onder-de-kwaden-lijden/> (4/6/2008)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/tentamen-ongeldig/> (3/4/2011)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/tentamen-na-fraude-ongeldig-verklaard/> (23/10/2012)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/rug-oefententamens/> (30/3/2014)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/statistische-onregelmatigheden/> (28/12/2014)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/saxion-tentamen-ongeldig-verklaard/> (31/5/2015)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/tentamen-ongeldig-ii/> (24/10/2016)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/wereldvreemde-geschiedenisleraar/> (20/12/2017)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/bsa-aanvechtbaar-na-ongeldig-tentamen/> (8/7/2018)
- ⁴ <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/verhaalsrecht-voor-studenten/> (14/5/2009)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/verhaalsrecht-voor-studenten-ii/> (2/7/2012).